Ασκητές μέσα στον κόσμο Γ': Παπα-Παναής Θεοδωρακόπουλος

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 17 Δεκεμβρίου, 2020

Γεννήθηκε τό 1896 καί ἡ ζωή του ἐκάλυψε ὅλο σχεδόν τόν περασμένο (20ό) αἰῶνα. Πρωτότοκος γυιός ὑπερπολυτέκνων γονέων πιστῶν καί θεοσεβῶν, τοῦ Σπήλιου Θεοδωρακόπουλου καί τῆς Γιαννούλας. Ἡ μητέρα του χαρακτηριζόταν γιά τήν θρησκευτικότητά της καί κρατοῦσε μ᾽ εὐλάβεια τίς ἱερές παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀπό νέος ἦταν σκληραγωγημένος μέσα στήν λιτή ζωή τῆς μᾶλλον φτωχῆς οἰκογενείας του. Ὁ πατέρας του ἦταν μαραγκός στό ἑπτακοσίων περίπου κατοίκων ἄγονο, φτωχό καί πανέμορφο χωριό Καλούσι πού ἦταν σάν σέ μπαλκόνι στήν κακοτράχηλη πλαγιά τοῦ Ἐρυμάνθου μέ τά πρίνα, τά ρείκια καί τίς ἀγριοβελανιδιές σέ ὕψος 750 μέτρων καί εἶχε ἕνα εὐρύ ὁρίζοντα μέχρι τήν μακρινή παραλία τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου.

Μέσα στήν ἤρεμη, ὄμορφη καί σεμνή χριστιανική ἀτμόσφαιρα τῆς οἰκογενείας του καί τήν ὡραία φύση τοῦ χωριοῦ του ζυμώθηκαν τά πρῶτα νεανικά του χρόνια ἐμποτισμένα μέ πίστη, σωφροσύνη καί φυσική καλωσύνη καί εὐγένεια. Τούς μεγαλυτέρους του τούς σεβόταν καί ξεχωριστά βέβαια τούς γονεῖς του. Ἡ αὐθάδεια ἦταν ξένη πρός αὐτόν. Τά πρῶτα γράμματα τἄμαθε στό τότε τετρατάξιο Δημοτικό τοῦ χωριοῦ του. Τοῦ ἄρεσαν τά γράμματα, γι᾽ αὐτό τόν ἔγραψε ὁ πατέρας του στό

Σχολαρχεῖο τῆς Χαλανδρίτσας, τρεῖς ὧρες κατσικόδρομος ἀπό τό Καλούσι. Ἦταν εὐφυής ὁ Παναῆς, ὅπως τόν ἔλεγαν οἱ δικοί του, διψοῦσε γιά γράμματα, ἀλλά δέν εἶχε τά οἰκονομικά γιά νά προχωρήση στό Γυμνάσιο Πατρῶν. Στήν Χαλανδρίτσα ἦταν συμμαθητής τοῦ κοντοχωριανοῦ του Γεωργίου Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος καί ὡς πρωθυπουργός, τιμοῦσε κι ἀγαποῦσε τόν ἀξέχαστο φίλο του παπα–Παναῆ.

Μετά τό Σχολαρχεῖο βοηθοῦσε στήν μαραγκική καί σ᾽ ὅλες τίς δουλειές τόν πατέρα του.

Ὅταν στρατεύθηκε ἐκτυλισσόταν ὁ Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος καί ἔλαβε μέρος στίς ἐπιχειρήσεις τῆς Κριμαίας καί τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας μέχρι τόν Σαγγάριο. Ἔλεγε στά βαθειά γεράματά του, πρός τό τέλος τῆς ζωῆς του, πού δέν μποροῦσε νά περπατήση: «Περπάτησα κιόλας, βρέ παιδί μου. Δέν ἔχω παράπονο. Περπάτησα. Ὄργωσα τήν Μικρά Ἀσία ἀπό Τσεσμέ μέχρι Σαγγάριο. Ἀνεβοκατέβηκα στήν Κριμαία...».

Ἔχοντας ζωηρή τήν πίστη του στόν Χριστό μέσα στό καμίνι τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου, ἐξαγνιζόταν «ὡς χρυσός ἐν χωνευτηρίῳ» καί προόδευε στήν πνευματική ζωή, ὥστε ὅταν εἶχε φθάσει στά βάθη τῆς Μ. Ἀσίας, στόν Σαγγάριο, ἀξιώθηκε κάποιας μυστικῆς θεοφανείας, ἡ ὁποία τοῦ ἐσφράγισε τήν ὑπόλοιπη ζωή του, ὥστε νά μένη διά παντός ἀμόλυντος ἀπό τήν πονηριά τοῦ κόσμου καί ἡ καρδιά του νά πάλλη γιά τόν Χριστό. Σ᾽ ὅλη του τήν ζωή συχνό ἦταν τό ἐπιφώνημά του «Χριστέ μου!». Γιά τό ὅραμα ἐκεῖνο, πού τόν συγκλόνισε, δέν ἔδωσε λεπτομερεῖς ἐξηγήσεις, ὅπως ἄλλοτε ὁ ἀπ. Παῦλος δέν μίλησε γιά τό τί εἶδε καί τί ἄκουσε κατά τήν ἁρπαγή του «μέχρι τρίτου οὐρανοῦ»˙ μόνο παραπονιόταν ὁ παπαΠαναῆς ὅτι ἔκτοτε δέν ξαναεῖδε ποτέ κάποιο ὅραμα. Ἦταν μία «ἐφ᾽ ἅπαξ» δωρεά τοῦ Χριστοῦ, γιά νά γίνη εὐλαβέστερος, πιό φιλόθεος, πιό φιλόχριστος καί νά ζωηρέψη στήν καρδιά του ἡ ἐπιθυμία του κάποτε νά γίνη Ἱερεύς.

Ἡ τρίχρονη θητεία του στόν στρατό τέλειωσε πρίν τήν Μικρασιατική καταστροφή, διότι εἶχε καί ἄλλο ἀδελφό στρατιώτη, πού πολεμοῦσε στό Μέτωπο. Ἐπιστρέφει στό ἀγαπημένο του χωριό πού τόσο τόχε νοσταλγήσει, ἀλλά καί πάλι σέ λίγο φεύγει στήν Πάτρα γιά νά φοιτήση στό μονοετές προπαρασκευαστικό Ἐκκλησιαστικό Φροντιστήριο τοῦ σπουδαίου π. Γερβασίου Παρασκευοπούλου. Δάσκαλο, ἀλλά καί Πνευματικό του εἶχε τόν π. Γερβάσιο, ἀπό τόν ὁποῖο πῆρε ὅλα τά ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιά νά γίνη ἕνας σωστός ἐφημέριος!

Ἀμέσως μετά ἀκολούθησε ἡ οἰκογενειακή ἀποκατάστασή του. Πῆρε σύζυγο τήν διαλεχτή κόρη τοῦ χωριοῦ του, τήν Διονυσία Παπαθάνου. Εἰρηνικά καί εὐλογημένα τά τρία πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τῆς οἰκογενείας του.

Ἐκεῖνο τόν καιρό συνέβη νά εἶναι κενή ἡ θέση τοῦ ἐφημερίου τοῦ Καλουσίου. Οἱ

συγχωριανοί του, ὅλοι ζήτησαν ἀπό τόν Παναγιώτη νά γίνη ἱερέας τους. Ἐγνώριζαν τό ἦθος του, τήν πίστη του, τήν φρόνηση καί τά ἄλλα του προσόντα καί ἐπρότειναν στόν Μητροπολίτη Πατρῶν κ. Ἀντώνιο, νά τόν χειροτονήση καί νά τόν τοποθετήση ὡς ἐφημέριο στό χωριό τους. Ὁ Παναγιώτης δέχτηκε τήν πάνδημη πρόσκληση τῶν Καλουσιωτῶν, οἱ ὁποῖοι κατά τά κρατοῦντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τόν ἐψήφισαν καί μάλιστα ὅλοι, πλήν ἑνός.

Ὁ Παναγιώτης βαθύτατα συγκινημένος, χειροτονήθηκε διάκονος στίς 12 Αὐγούστου 1923, σέ ἡλικία 27 ἐτῶν, καί στίς 4 Ἰανουαρίου 1924 πρεσβύτερος, ἀπό τόν Μητροπολίτη Πατρῶν κ. Ἀντώνιο.

Ὅπως βεβαιώνει ὁ συμπατριώτης του ἐκλεκτός ἱερέας Ἀθανάσιος Γιαννακόπουλος «ἡ μικρή Κοινότητα τοῦ Καλουσίου εἶχε βρῆ στό πρόσωπο τοῦ παπα–Παναγῆ τόν ἀληθινό ποιμένα».

Πραγματικά, ἦταν ὁ ἀγγελικός λειτουργός, ὁ χαρισματικός κήρυκας τοῦ θείου Λόγου, πού ἐσαγήνευε μέ τό κήρυγμά του κατά τίς Κυριακές καί τίς γιορτές, ὁ φιλόστοργος ποιμένας τοῦ λογικοῦ ποιμνίου του, ὁ σοφός σύμβουλος, ὁ πάντοτε καί κατά πάντα σεμνός (π.χ. πάντα, καί στό δωμάτιό του ἀκόμα φοροῦσε τό «ἀντερί», ἐσώρασο), τό λαμπρό ὑπόδειγμα χριστιανικῆς ζωῆς, ὁ ἐμπνευστής καλῶν ἔργων, ὁ ἀνακαινιστής τῆς κοινωνίας τοῦ Καλουσίου, ὁ φροντιστής τῶν πτωχῶν, τῶν ἀρρώστων καί τῶν ἀδυνάτων ἐνοριτῶν του, ὁ πρός τόν Κύριον μεσίτης τους, πού πάντοτε μνημόνευε στήν Ἁγία Πρόθεση τά ὀνόματα ὅλων, ζώντων καί κεκοιμημένων, ὁ ὀλιγογράμματος μέν, εὐφυέστατος δέ, ὁ ἱερεύς τόν ὁποῖον δέν ἦταν δυνατόν κανείς νά τόν καταφρονήση ἤ παραμερίση, ὅσο μορφωμένος καί ἄν ἦταν, ἔστω κι ἄν εἶχε διαφορετικά φρονήματα.

Εἶχε ἔμφυτη ἐξαιρετική νοημοσύνη, ἀλλά ἦταν καί ἐπιμελής στόν πνευματικό καταρτισμό του. Καθημερινά διάβαζε ἤ μᾶλλον μελετοῦσε τήν Ἁγία Γραφή, Παλαιά καί Καινή Διαθήκη καί πολλά ὑπογράμμιζε γιά νά τά προσέχη περισσότερο. Ἐντρύφημά του ἦταν καί πατερικά βιβλία, Νικοδήμου Ἁγιορείτου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Μ. Βασιλείου καί ἄλλων ἁγίων Πατέρων. Διάβαζε ἀκόμα βίους Ἁγίων, Ὀρθόδοξα περιοδικά, ἀπολογητικά βιβλία καί ἄλλα οἰκοδομητικά, μέ τά ὁποῖα γινόταν πιό σοφός κατά Θεόν καί πιό δυνατός στήν πίστη, ἀνεπίληπτος, σώφρων, κόσμιος, διδακτικός, ἀφιλάργυρος καί πλήρης Πνεύματος Ἁγίου. Ἦταν φανερή σ᾽ ὅλους ἡ καλή προκοπή του.

Βέβαια, πολύ συντελοῦσαν στόν πνευματικό του ἐφοδιασμό καί οἱ ἀδιάλειπτες ἱερές Ἀκολουθίες του, Μεσονυκτικό, Ὄρθρος, Ἑσπερινός, Ἀπόδειπνο. Σ᾽ αὐτές συμμετεῖχε μέ τήν καρδιά του. Τά λειτουργικά βιβλία τῆς Ἐκκλησίας μας μέ τούς ἀμύθητους θησαυρούς τῶν Εὐχῶν καί τῶν Ὕμνων, τόν ἔκαναν ἀληθινό θεολόγο ἐμποτισμένο μέ τήν χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Θά μποροῦσε νά ἐπαναλάβη τό τοῦ ἀπ. Παύλου «*Ὁ Χριστός ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπό Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καί ἁγιασμός καί ἀπολύτρωσις*» (Α΄ Κορ. α΄, 30).

Ἀπό τά νειᾶτα του ὁ παπα–Παναῆς πραγματοποιοῦσε τήν παραγγελία τοῦ ἀπ. Παύλου στόν Τιμόθεο˙ «*Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλά τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ (=ἁγνότητα)*» (Α΄ Τιμ. δ΄, 9).

Βέβαια, ὁ ἀντίθεος καί μισάνθρωπος, μισόκαλος Σατανᾶς, δέν ἄντεχε τήν προκοπή τοῦ παπα–Παναῆ. Ζήτησε τρόπο νά τόν ἀνατρέψη, νά τόν ἀχρηστεύση, νά τόν γελοιοποιήση καί ἀπό στῦλο τῆς Ἐκκλησίας καί στήριγμα τῶν πιστῶν νά τόν κάνη ἕνα σκάνδαλο, ἕνα κουρέλι. Καί νά! στόν τρίτο ἤ τέταρτο χρόνο μετά τόν γάμο του, ὅταν ἦταν τριανταενός ἤ τριανταδύο χρόνων, ἡ καλή πρεσβυτέρα του ἀπεβίωσε πάνω στήν γέννα τοῦ δεύτερου παιδιοῦ της, πού καί αὐτό πέθανε μαζί της.

Ἐπί εἴκοσι ἡμέρες μετά τά ἐννιάμερα τῆς πρεσβυτέρας, ὁ παπα–Παναῆς ἦταν ἐξαφανισμένος˙ πολλοί ἔβαλαν κακό λογισμό στόν νοῦ τους... Αὐτός ὅμως χτυπημένος ἀπό τήν συμφορά, ἐρημίτης σέ ἄγνωστο τόπο, γιά νά κλάψη καί νά πενθήση μόνος του καί ἀπερίσπαστος νά προσεύχεται καί νά ἐκφράζη τόν πόνο του στόν μοναδικό παρηγορητή Ἐσταυρωμένο Χριστό˙ «*Ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχή μου καί ἡ ζωή μου τῷ ᾅδῃ ἤγγισε*». «*Ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου*». «*Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχή μου...*». «*Ἐγενήθην ὡσεί ἄνθρωπος ἀβοήθητος*». «*Κύριε ὁ Θεός τῆς σωτηρίας μου... κλῖνον τό οὖς σου εἰς τήν δέησίν μου*». Ἐκούρνιασε γιά λίγο στήν ἀγκάλη τοῦ Θεοῦ πάσης παρακλήσεως.

Πῆρε δυνάμεις, ἐπέστρεψε στήν ἐνορία του... Ὅμως οὔτε πέντε μῆνες πέρασαν ἀπό τόν θάνατο τῆς πρεσβυτέρας του καί δέχεται σάν τόν Ἰώβ δεύτερο ἰσχυρό χτύπημα˙ πεθαίνει τό χαριτωμένο τρίχρονο κοριτσάκι του ἀπό ἀλεργικό σόκ, ὅταν τοῦ ἔκαναν τό ἐμβόλιο. Τό χωριό ἐθρήνησε. Αὐτός;!... Στά σαράντα τῆς κόρης του πού συνέπιπταν μέ τά ἑξάμηνα τῆς συζύγου του, ὅταν ἑτοιμαζόταν νά μεταβῆ στήν Ἐκκλησία, ἀκούει στήν ἄκρη τοῦ χωριοῦ μοιρολόγια... Βλέπει νά ἔρχωνται πρωΐ–πρωΐ ἀνηφορίζοντας ἀπό τά γύρω χωριά ὁμάδες, ἄλλοι μέ γαϊδουράκια, ἄλλοι πεζοί πού -κατά τά τότε ἀνθρώπινα τοπικά ἔθιμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης- ἔσπευδαν μοιρολογώντας νά λάβουν μέρος στά μνημόσυνα, ἑξάμηνα τῆς παπαδιᾶς καί τά σαράντα τῆς κόρης... Συγκλονίστηκε! Πιάστηκε ἡ ἀναπνοή του! Ἐκεῖ ἀπό τήν βεράντα πού παρακολουθοῦσε, ὁ Σατανᾶς τόν ἔσπρωχνε νά δρασκελίση τά κάγκελα καί νά φουντάρη κάτω στόν γκρεμό θέτοντας τέρμα στήν ζωή του. Κράτησε ἀντίσταση. Πισωπλάτησε καί σωριάστηκε σέ μία πολυθρόνα. Ὅπως ἀναφέρει ὁ συγχωριανός του, γνωστός θεολόγος Κωνσταντῖνος Κούρκουλας, εἶπε ὁ παπα–Παναῆς:

-Μοῦρθε ἡ σκέψη τότε˙ Μωρέ, νά τόμαθε τάχατες ὁ Θεός τό κακό πού μέ βρῆκε; Νά τόμαθε;

-Τί κουταμάρες εἶναι αὐτές πού διαλογᾶσαι παπα–Παναγῆ; ἀντιλόγησα. Ἐδῶ τόμαθε ὅλος ὁ κόσμος καί μοιρολογάει καί δέν θά τόμαθε ὁ Θεός; Τί παραλογᾶσαι;...

-Ὥστε τόμαθε ὁ Θεός, ξανασκέφτηκα... Τότες ἀφοῦ τό ξέρει ὁ Θεός, ξέρει καί τά μέτρα πού θά λάβη γιά νά τά βγάλω πέρα. Ἀκοῦς παπᾶ; φώναξα μέσα μου. Ὁ Θεός τό ξέρει καί εἶπε ὅτι θά τά βγάλης πέρα. Δέν θά βουλιάξης. Αὐτό εἶπε ὁ Θεός. Καί δέν μπορεῖς ἐσύ, παπᾶ, νά βγάλης ψεύτη τόν Θεό. Τ᾽ ἀκοῦς;... Καί εἶπα, ψεύτη ἐγώ τόν Θεό δέν τόν βγάζω. Ρίχτηκα στό πέλαγος καί μέ τήν βοήθειά Του τἄβγαλα πέρα. Διάβηκα τόν καύσωνα τῆς χηρείας μου καί τόν παγετῶνα τῆς μοναξιᾶς μου κρατώντας Τον ἀπό τό χέρι... Καί δέν κιότεψα (=δέν δείλιασα, δέν τἄχασα) πουθενά».

Πραγματικά δέν κιότεψε πουθενά, γιατί ἀπό τήν ἡμέρα τῆς χειροτονίας του τό εἶχε ἀποφασίσει πλέον ὅτι δέν ἀνήκει στόν ἑαυτό του, ἀλλά εἶναι τοῦ Θεοῦ κτῆμα. Δέν κιότεψε, γιατί, ἀφοῦ νίκησε τόν Σατανᾶ, τοῦ δόθηκε βραβεῖο ἡ θεία Χάρη περισσότερη. Ὑποσχέθηκε ὁ Χριστός «*ὅτι ἐτήρησας τόν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σέ τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ... Ὁ νικῶν ποιήσω αὐτόν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου καί ἔξω οὐ μή ἐξέλθῃ ἔτι...*» (Ἀποκ. Γ΄ 10, 12). Ἡ ὑπόσχεση αὐτή τοῦ Κυρίου πραγματοποιήθηκε πλήρως. Ὁ παπα–Παναῆς φυλάχθηκε ἀσκανδάλιστος καί μέ καθαρό τό μέτωπο γιά πάντα, καί οἱ ἐνορῖτες του πού τόν γνώριζαν ἀπό κοντά πολύ καλά, τόν τιμοῦσαν, τόν ἐμπιστεύονταν, τόν ὑπάκουαν ἀνεπιφύλακτα, τόν εἶχαν κορώνα στό κεφάλι τους ὅλοι. Ἀλλά καί αὐτός, πού παρέμενε ἁγνός καί εἰρηνικός καί ἑδραῖος καί ἀμετακίνητος στήν πίστη καί στίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἦταν συμπαθής στίς ἀδυναμίες καί ἀτέλειες τῶν ἐνοριτῶν του, ἐπιεικής, εὐγενής, γεμᾶτος εὐσπλαγχνία, ἀλλά καί δέν ἐκολάκευε, ἔμενε ἀμερόληπτος, ἔλεγε τίς ὀρθές ἀπόψεις του μέ θάρρος καί κάποτε σ᾽ αὐτούς πού «ζαβο-τραβάγανε» ἦταν αὐστηρός πρός διόρθωση κατά περίπτωση, σύμφωνα μέ τήν παραγγελία˙ «*ἔλεγχε αὐτούς ἀποτόμως*» (Τίτ. α΄, 13). Πάντως «συμμεριζόταν τίς ἀγωνίες τους καί συγχωροῦσε τά παραπτώματά τους», ὅταν μετάνοιωναν. Ἦταν ἀπό τούς ἁγίους «τούς ἐν τῇ γῇ», πού ἐμπιστεύονται οἱ ἄνθρωποι καί «ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος».

Ὅταν ζοῦσε ἀκόμα ἡ πρεσβυτέρα του, κατά τόν πρῶτο καιρό τῆς ἱερατείας του, ἦταν παραμονή τῶν Φώτων, καί ἔκανε τήν πρωτάγιαση σέ ἕνα ἕνα σπίτι τοῦ χωριοῦ, στόν δρόμο τόν συνάντησε αὐτός, πού δέν τόν ψήφισε καί τοῦ εἶπε ἀπειλητικά: «Παπᾶ, νά μήν πᾶς στό σπίτι μου, γιατί θά σέ σκοτώσω». Ὁ παπα–Παναγῆς ἤρεμος καί ἀπείραχτος συνέχισε τόν δρόμο του γιά τόν ἁγιασμό ἀπό σπίτι σέ σπίτι. Ὅταν ἔφθασε στό σπίτι τοῦ ἐχθροῦ του, αἰσθάνθηκε τό χρέος νά τό ἁγιάση καί αὐτό. Μπῆκε, τόν δέχθηκαν εὐχαρίστως τά ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας, τούς ἁγίασε, τοῦ προσέφεραν καί τσάϊ καί τήν ὥρα πού τό ἔπινε, κατέφθασε καί ὁ ἐχθρός σπιτονοικοκύρης πού τόν παρακολουθοῦσε ἀπό μακρυά... Ὁρμάει πρός τόν ἱερέα..., τόν ἀγκαλιάζει καί μεταμελημένος, τοῦ λέει: «Δέν τό περίμενα, παπᾶ! Σέ εὐχαριστῶ! Σέ εὐχαριστῶ! Σέ εὐχαριστῶ!». Ἔκτοτε ἔγινε ὁ πιό ὑπάκουος ἐνορίτης του, ὁ ὑποτακτικός του, πρόθυμος πάντα νά ἐξυπηρετῆ τόν ἱερέα τους, τόν παπα–Παναῆ, σέ ὅλα.

Τό Καλούσι δέν ἦταν τόσο καλό, ὅπως μετά πενήντα χρόνια ἱερατικῆς θητείας τό ἄφησε ὁ παπα–Παναῆς. Στήν ἀρχή ἦταν ἀγριεμένοι οἱ Καλουσιῶτες˙ τούς βρῆκε «*ἐκλελυμένους καί ἐρριμένους* (=ἀποκαμωμένους πνευματικά καί παραμελημένους) *ὡς πρόβατα μή ἔχοντα ποιμένα*». Ἀρκετή ἄγνοια θρησκευτική, ἔριδες, ἔχθρες, ζωοκλοπές, δικαστικές ἀντιδικίες πολλές, σκληρότητες, ἀντεκδικήσεις, οἰκονομική κακοδαιμονία, ἠθικές παραβάσεις καί ὄχι καί τόσο καλές σχέσεις μέ τήν ἐκκλησιαστική ζωή.

Ὁ παπα–Παναῆς προχωροῦσε μέσα στίς τόσες δυσκολίες καί ἐλλείψεις καί τόσες

πνευματικές ἀνάγκες τοῦ χωριοῦ, χωρίς ἐγωϊστική αὐτοπεποίθηση, μέ πίστη στήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ καί μέ καλωσυνάτη ὑπομονή, μέ θάρρος καί δύναμη Θεοῦ, μέ «*πνεῦμα βουλῆς καί ἰσχύος*». Πρῶτα βέβαια φρόντιζε γιά τήν προσωπική του πνευματική τροφοδοσία καί κατάρτιση, ὥστε ἡμέρα μέ τήν ἡμέρα νά γίνεται ὅλο καί περισσότερο ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, φωτεινό παράδειγμα καί γερό στήριγμα τῶν ἐνοριτῶν του, ἕνας καλός ποιμένας τοῦ λογικοῦ ποιμνίου του. Τό πρῶτο πού ἔκανε, ἦταν «νά διατηρῆ τόν ἑαυτό του ἄρρηκτα συνδεδεμένο μέ τόν Χριστό καί σέ κάθε στιγμή νά ἔχη ζωντανή τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ δίπλα του». Δέν εἶπε ὁ Κύριος «*Χωρίς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν;*». Ἔτσι ἐξασφάλιζε ἐσωτερική σιγουριά˙ ἦταν πάντα αἰσιόδοξος, εἰρηνικός, ἀλλά καί εἰρηνοποιός. Ἐξομολογήθηκε σέ κάποιον δικό του: «Πιστεύω, πιστεύω ἀκράδαντα! Ἄν δέν πίστευα δέν θά μποροῦσα νά ὑποφέρω οὔτε τήν ζωή, οὔτε τόν θάνατο».

Ἐξασφαλίζοντας πρῶτα τήν προσωπική του πνευματική ὑγεία καί εἰρήνη, φρόντιζε συγχρόνως νά ἐγκαθιδρύση τήν εἰρήνη μεταξύ τῶν συγχωριανῶν του, πού συχνά ἔμπλεκαν σέ δικαστικές ἀντιδικίες μέ ἄσχημες συνέπειες συνήθως. Ὁ παπα–Παναῆς ἀπό τόν πρῶτο καιρό τῆς ἱερατικῆς ἐφημερίας του, τούς παρακάλεσε πρίν τά δικαστήρια νά πηγαίνουν σ᾽ αὐτόν καί νά συζητᾶνε οἱ διάδικοι τίς ὑποθέσεις τους. Αὐτός θά προσπαθοῦσε νά τούς βρῆ λύση, κι ἄν δέν τούς ἄρεσε αὐτή, ἄς προχωροῦσαν σέ δικαστικές λύσεις. Ἀπό τότε, δέν παρουσιάστηκε Καλουσιώτης στά Δικαστήρια τῶν Πατρῶν ἤ στό Εἰρηνοδικεῖο τῆς Χαλανδρίτσας μέχρι τόν θάνατο τοῦ παπα–Παναῆ. Κάποιες σπάνιες ἐξαιρέσεις ὑπῆρξαν, πού καί αὐτές τελικά τακτοποιήθηκαν ἀπό αὐτόν. Τό ἰδιότυπο αὐτό «μονομελές Δικαστήριο» τό ἵδρυσε στήν σκιά τοῦ πλατάνου τῆς κάτω πλατείας τοῦ χωριοῦ, ὅπου μαζεύονταν οἱ χωριανοί γιά νά συμμετάσχουν στίς μεγαλύτερες ὑποθέσεις. Τέτοιο κῦρος εἶχε, πού ὅποιες ἀποφάσεις ἔβγαιναν ἀπό τόν σοβαρό αὐτό γαλήνιο καί ἀμερόληπτο Δικαστή ἦταν σεβαστές, τελεσίδικες, παραδεκτές ἀπ᾽ ὅλους. «Ὁ ἀριστοτεχνικός χειρισμός κάθε διαφορᾶς πού προέκυπτε μεταξύ τους, οἱ Σολωμόντιες λύσεις πού ἔδιδε στά καθημερινά προβλήματά τους, τόν ἀναδείκνυαν μοναδικό». «Μέ τήν ἐπιβλητική παρουσία του ὁ παπα–Παναῆς ἔγινε εἰρηνοποιός!».

Τό κατόρθωνε τό ἔργο τοῦ εἰρηνοποιοῦ, διότι ὅπως μαρτυρεῖ ἕνας συμπατριώτης του (Α. Παπαϊωάννου), ὁ παπα–Παναῆς ἦταν «σπάνια πολυτάλαντη φυσιογνωμία καί ἐκλεκτή ρωμαλέα προσωπικότητα μέ συγκεντρωμένα τά στοιχεῖα τοῦ χαρισματικοῦ ἡγέτη». Μαζί μέ τά χαρίσματα αὐτά πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, διέθετε καί σπουδαῖο προσόν, τήν ταπείνωση, πού ἑλκύει τήν θεία Χάρη˙ δέν εἶχε τήν ἐγωϊστική αὐτοπεποίθηση. Γιά νά δώση τήν καλύτερη λύση σέ δύσκολα προβλήματα συγχωριανῶν του, ζητοῦσε τήν γνώμη τοῦ ἀγράμματου πολύπειρου καί φρόνιμου πατέρα του. «Πατέρα, ἐσύ τί λές; πῶς νά ἀντιμετωπίσω αὐτό τό πρόβλημα;». Ἀναλάμβανε τό εἰρηνευτικό αὐτό ἔργο γιά νά μήν ξοδεύωνται οἰκονομικά, γιά νά ἀποφεύγωνται οἱ ὅρκοι καί οἱ ψευδορκίες στά Δικαστήρια, νά ἀποφεύγωνται οἱ ἀδικίες ἀπό τυχόν δικαστικές πλάνες, ἀλλά καί τά μίση πού ἄναβαν μετά τίς

ἀποφάσεις τῶν ἐπισήμων Δικαστηρίων. Κατά τόν Κ. Κούρκουλα «ἡ σοφία του συμπλήρωνε τήν ἁγιότητά του καί ἡ ἁγιωσύνη του στεφάνωνε τήν σοφία του».

Ἦταν «πλάτανος εὐσκιόφυλλος (ὁ παπα–Παναῆς), πού δρόσιζε καί ξεκούραζε ὅσους κατέφευγαν στήν σκιά του˙ στό Ἐξομολογητήριό του καί τίς δεήσεις του» (Κούρκουλας).

Ἔζησε στήν πιό δύσκολη καί ταραγμένη ἐποχή, ἀναφέρει ὁ Σπήλιος Θεοδωρακόπουλος˙ δύο Παγκόσμιοι πόλεμοι, Μικρασιατική καταστροφή, ἐμφύλιος σπαραγμός˙ ἔνοιωσε τήν ἀγριότητα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά καί τόν πόνο τους, τά πάθη καί τήν δυστυχία τους... Ἐγνώρισε πολύ καλά ὅτι ἡ μόνη καταφυγή, ὁ μόνος πού μπορεῖ νά μᾶς βγάζη ἀπό τά ἀδιέξοδα καί νά μᾶς δώση τήν σωτηρία εἶναι ὁ Χριστός, Αὐτός πού εἶναι «Ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή». Ὁ Χριστός ἀληθινά παρηγορεῖ, φωτίζει καί ἀναπαύει τίς ταλαιπωρημένες ψυχές πού καταφεύγουν σ᾽ Αὐτόν. Γι᾽ αὐτό ὁ παπα–Παναῆς, ὁ ἱερέας τοῦ Θεοῦ, ὡς πρεσβευτής Του, καλοῦσε πειστικά τούς πιστούς καί τούς ἀπίστους νά καταλλαγοῦν μαζί Του. Καί ἦταν πειστικός, γιατί αὐτός πρῶτος καί περισσότερο ἀπό πολλούς εἶχε δοκιμάσει τίς θλίψεις τῶν κακουχιῶν καί τίς ἀντιμετώπιζε μέ πίστη στόν Θεό καί ἀποδείχθηκε γενναῖος καί γνήσιος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἄξιος ὑπηρέτης τοῦ Χριστοῦ.

Ὡς ἱερέας εἶχε τήν θεϊκή χάρη πού τόν ἐνίσχυε, καί κατώρθωνε μέσα στίς δυσκολίες νά ἔχη «*Τήν εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, τήν πάντα νῦν ὑπερέχουσαν*» (Φιλιπ. δ΄, 7) καί τήν «Κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Εἶχε γευθῆ καί εἶχε γνωρίσει καί ἀπό τήν ἐπιμελῆ μελέτη τῆς Γραφῆς καί ἐκ πείρας ὅτι «Χρηστός (=καλωσυνάτος καί περιποιητικός) ὁ Κύριος». Γι᾽ αὐτό καί πολύ ἀγαποῦσε τόν Χριστό, πού «*πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς*». Γι᾽ αὐτό καί ἔγινε κατάλληλος πρεσβευτής τοῦ Θεοῦ πρός τούς ἀνθρώπους, ἀλλά καί θεοπειθής μεσίτης τῶν ἐνοριτῶν του πρός τόν Θεό.

Τόν παπα–Παναῆ τόν ἔθελγε ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ! Ἐπυρπολεῖτο ὅταν λειτουργοῦσε! Ξεχνοῦσε πώς πατοῦσε στήν γῆ˙ βρισκόταν στόν Οὐρανό. Τοῦτο ἦταν τό ἐντρύφημά του. Μέ τήν καρδιά του λειτουργοῦσε, ὅσο πιό συχνά μποροῦσε -βέβαια τό σαρανταλείτουργο τῶν Χριστουγέννων δέν τό παρέλειπε– καί εἴτε ἡ κεντρική Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἴτε παρεκκλήσια, γινόταν γι᾽ αὐτόν παράδεισος. Τό «*Ὡς ἀγαπητά τά σκηνώματά σου, Κύριε, ἐπιποθεῖ καί ἐκλείπει ἡ ψυχή μου εἰς τάς αὐλάς τοῦ Κυρίου*» καί τό «*Ἐν τῷ ναῷ ἑστῶτες τῆς δόξης σου, ἐν οὐρανῷ ἑστάναι νομίζομεν*», ἦταν βιώματά του. Αὐτά τά βιώματα τά διατηροῦσε πάντοτε. Δέν ξεθώριαζε μέ τόν χρόνο ἡ εὐλάβειά του καί ὁ λατρευτικός πόθος του. Ὅπως μαρτυρεῖ ὁ συγχωριανός του π. Νικόλαος Μήλας, πρωτοπρεσβύτερος στήν Πάτρα, πού ἀπό μικρός τόν βοηθοῦσε εἴτε στό Ἱερό, εἴτε στό ψαλτικό, ὁ παπα–Παναῆς ἀνεβαίνοντας τήν ἐξωτερική σκάλα τῆς Ἐκκλησίας ἔκανε τόν σταυρό του, λέγοντας «*Ὁ Θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ*» καί ὅταν εἰσερχόταν στόν ναό ἔκανε τίς μετάνοιές του μέ εὐλάβεια, λέγων τό «*Εἰσελεύσομαι εἰς τόν οἶκον σου, προσκυνήσω πρός ναόν*

ἅγιόν σου ἐν φόβῳ σου»˙ ὅταν ἔφθανε στό Ἱερό Βῆμα, γεμᾶτος δέος καί κατάνυξη, προσκυνοῦσε τήν Ἁγία Τράπεζα. Ποτέ δέν τόν πλησίασε ἡ ἀνευλαβής ἐξοικείωση πρός τά Ἅγια.

Κατά τήν θεία Λειτουργία ἦταν λιτός, σεμνός, ἤρεμος, ἱεροπρεπής σέ κάθε κίνησή του, στίς εὐχές κατανυκτικός, χωρίς κορῶνες στίς «ἐκφωνήσεις» καί στήν ψαλμωδία. Ἁπλός στήν ὅλη του συμπεριφορά, ἀκόμα καί στήν ἱερατική του ἀμφίεση – δύο στολές εἶχε ἁπλές καί καθαρές, μία χειμερινή καί μία θερινή. Τίς εὐχές τίς πρόφερε ὄχι μηχανικά καί ἀπρόσεκτα, ἀλλά μέ συγκεντρωμένο τόν νοῦ καί ἀπό τά τρίσβαθα τῆς ψυχῆς του. Στήν θεία Λειτουργία συμμετεῖχε μέ ὅλο του τό εἶναι «*ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ καί πνεύματι ταπεινώσεως*». Ἡ εὐλάβειά του ἐντυπωσίαζε τά παιδιά, πού ὑπηρετοῦσαν στό Ἱερό, καί τηροῦσαν καί αὐτά ἡσυχία εὐλαβική καί εἶχαν τάξη καί ἱεροπρέπεια. Ἂν τυχόν κανένα παιδί μιλοῦσε, τοῦ ἔλεγε σύντομα κι ἐπιτακτικά: «Μή κραίνεις, μή κραίνης» (=Μή μιλᾶς).

Κατά τήν θεία Λειτουργία, χωρίς καμμία ἐπιτήδευση, ἀνέβαζε στόν Οὐρανό τούς ἐκκλησιαζομένους. Χαίρονταν καί χόρταιναν τήν λατρεία οἱ χωρικοί ἐνορῖτες του. Χόρταιναν καί τό κήρυγμά του. Τό «*Εἴδομεν τό φῶς τό ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον*» δέν τό ἔψαλλαν μηχανικά, δέν τό ἄκουαν παθητικά, ἀλλά τό ζοῦσαν καί τό ἀπολάμβαναν! Γι᾽ αὐτό μαζευόταν ὅλο τό χωριό στήν Ἐκκλησία τίς Κυριακές καί τίς μεγάλες γιορτές. Ἡ Κυριακή ἦταν πανηγύρι γιά τό χωριό. Τόν ἐκκλησιασμό τόν αἰσθάνονταν οἱ Καλουσιῶτες ὡς ἀνάγκη τῆς ψυχῆς τους. Ἦταν ἡ ψυχαγωγία τους.

Γιά τήν λατρεία τοῦ παπα–Παναῆ, γράφει ὁ συγγενής του π. Ἀθανάσιος Γιαννακόπουλος, πρωτοπρεσβύτερος στήν Πάτρα: «Τά ἅγια καί ἱερά, τά ἀνείπωτα συναισθήματα τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς χειροτονίας του, ὄχι μόνο δέν ἐλαττώθηκαν μέ τήν πάροδο τῆς ἱερατικῆς του ζωῆς, ἀλλά ἀντίθετα αὔξαναν καί πολλαπλασιάζονταν ὁλοένα καί περισσότερο». Ἐπίσης κατά μαρτυρίες ἐνοριτῶν του «μετέδιδε στούς πιστούς βαθύτατα αἰσθήματα δέους καί συγκινήσεως» κατά τήν λατρεία.

Ἔγραφε ἡ συγχωριανή του Ἑλένη Γκότση–Θεοδωρακοπούλου: «Ὁ καλός Γέροντας εἶχε τήν ἱκανότητα νά φέρνη τόν κόσμο (=τόν λαό) κοντά στήν Ἐκκλησία». Τά παιδιά τοῦ χωριοῦ ἀγαποῦσαν τόν παπα–Παναῆ, ἀγαποῦσαν καί τό ψαλτικό. Τά ἀγαποῦσε κι ὁ παπα–Παναῆς σάν παιδιά του καί τά φιλοτιμοῦσε νά διαβάζουν μέ σειρά καί τάξη τούς Ψαλμούς σ᾽ Ἑσπερινό καί Ὄρθρο. Ὅλα εἶχαν μάθει ἀπό στήθους (ἀπ᾽ ἔξω) τόν μεγάλο προοιμιακό Ψαλμό τόν 103^{ο} τοῦ Ἑσπερινοῦ καί ὅλο τόν Ἑξάψαλμο τοῦ Ὄρθρου! Τώρα οἱ Καλουσιῶτες εἶναι κάτοχοι αὐτῶν τῶν Ψαλμῶν.

Κάθε Κυριακή καί κατά τίς ἑορτές ἐκήρυττε ὁ ὀλιγογράμματος, ἀλλά σοφός, ὑπέροχος μέσ᾽ στήν ἁπλότητά του ὁμιλητής. «Ἐξ εἰλικρινείας –χωρίς νά θέλη καθόλου νά ἐντυπωσιάση– ὡς ἐκ Θεοῦ καί κατενώπιον Θεοῦ», μέ μοναδικό σκοπό

τήν δόξα τοῦ Ἁγίου Θεοῦ καί τήν σωτηρία τῶν ἀκροατῶν του. Ὅταν μιλοῦσε τούς συνήρπαζε καί τούς ἐκέρδιζε, ὅπως μαρτυρεῖ ἕνας ἐνορίτης του. Ἄρχοντας στό κήρυγμα, κάτοχος τοῦ θέματος, παραστατικός, κατανοητός. Ὁ σπόρος τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματός του καρποφοροῦσε καταφανῶς στήν ἐνορία τοῦ Καλουσίου, γιατί εἶχε ζωτική δύναμη. Αὐτός πρῶτος ἀφομοίωνε τίς θεῖες ἀλήθειες καί ἔτσι μποροῦσε νά τίς μεταδίδη μέ ζωντάνια.

Εἶχε πολύ πνευματικό περιεχόμενο, ἀλλά καί ἔμφυτο τό χάρισμα νά ὁμιλῆ ὡραῖα καί νά συναρπάζη τούς ἀκροατές του. Δέν εἶχε λόγο ἐπιτηδευμένο, ἀλλά ἁπλό, ὅμως ζωντανό, οἰκεῖο καί τρυφερό. Μέ σοβαρότητα, σαφήνεια καί πειστικότητα ἀνέλυε τό Εὐαγγέλιο, ὥστε νά τό καταλαβαίνουν καί νά τό κάνουν ζωή τους οἱ πιστοί. «Ἐκεῖνο πού αἰχμαλώτιζε ὅλους, ἦταν καί ἡ σεμνότητά του ὡς κήρυκα, ἡ εὐγένεια καί ἡ γλυκύτητά του καί πρό πάντων τό βαθύ φιλάνθρωπο αἴσθημα πού μετέδιδε κάθε λόγος του», γράφει ἕνας ἀπό τούς πιστούς τῆς ἐνορίας του.

Φρόντιζε καί γιά τήν τάξη τοῦ ἐκκλησιάσματος˙ γεμάτη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ᾽ ὑπῆρχε ἡσυχία καί εὐπρέπεια. Ὅταν κοινωνοῦσαν –καί δέν ἦταν λίγοι αὐτοί πού κάθε φορά ἑτοιμασμένοι κοινωνοῦσαν– ἔμπαιναν στήν σειρά καί ἥσυχα κι εὐλαβικά μεταλάβαιναν. Στό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας πάλι, ἔπαιρναν τό ἀντίδωρο μπαίνοντας σέ σειρά, πρῶτα οἱ γέροι, ἔπειτα οἱ νεώτεροι, μετά οἱ γυναῖκες καί στό τέλος τά παιδιά, ἐνῶ συγχρόνως ἔψαλλαν οἱ ψάλτες.

Στό Καλούσι τούς «κεκοιμημένους» δέν τούς ξεχνοῦσαν μετά τό τριετές μνημόσυνο. Ὁ παπα–Παναῆς θέσπισε κάθε χρόνο νά τελῆται μνημόσυνο κατά τήν ἐπέτειο τοῦ θανάτου κάθε θανόντος. Καί στήν αὐλή τῆς Ἐκκλησίας μαζί μέ τά κόλλυβα προσφερόταν καί κολατσιό, τυρί, ψωμί καί κρασί. Ἐκεῖ τότε, ἄν τό ἐπέτρεπε ὁ καιρός, ὁ παπα–Παναῆς ἔλεγε τά πρός ἀνάμνηση καί τιμή τῶν κεκοιμημένων γιά τούς ὁποίους εἶχε γίνει τό μνημόσυνο. Συγχρόνως ἐπρόσθετε τά οἰκοδομητικά του.

Τοῦ δόθηκε καί τό «ὀφίκκιο» τοῦ Πνευματικοῦ. Κατά τήν ἐξομολόγηση ἦταν ἠρεμώτατος. Ἄκουγε τόν ἐξομολογούμενο˙ δέν ἀπαντοῦσε ἀμέσως˙ σκεπτόταν, τί φάρμακο κατάλληλο νά δώση. Εὐγενής, ἀλλά καί αὐστηρός, ἐκεῖ πού ἔβλεπε ἀναισθησία καί ἀμετανοησία. Σ᾽ αὐτούς πού ἐπέμεναν στό θέλημά τους καί δέν ἔπαιρναν τήν συμβουλή του, ἔλεγε˙ «Ταχιά (=σύντομα στό μέλλον) θά μέ θυμηθῆς˙ θά δῆς πόσο ἔξω ἔχεις πέσει (=πόσο ἔχεις ἀστοχήσει, πόσο μεγάλο λάθος ἔκανες)». Παρακινοῦσε σέ ἀγῶνα, στό νά ἀποκτήση ὁ ἐξομολογούμενος πνευματικά πλούτη. Ἐνθάρρυνε· «Θά πᾶς στόν Παράδεισο, ἄμα ἀγωνιστῆς».

«Τό μάτι του ἔκοβε», καί διέκρινε τό ποιόν καί τήν κατάσταση τοῦ ἐξομολογουμένου καί πρίν ἀρχίση ἡ ἐξομολόγηση. Ἦταν πολύ ἐπιεικής καί συμπαθητικά ἔδιδε μέ τόν φωτισμό τοῦ Θεοῦ τίς κατάλληλες παρηγορητικές θεραπευτικές καί ἐνισχυτικές συμβουλές στό τέλος. Μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του ἐξομολογοῦσε. Λίγες ἡμέρες πρό

τῆς ἐκδημίας του, εἶχε δεχθῆ πρός ἐξομολόγηση καί τόν Μητροπολίτη Πατρῶν κ. Νικόδημο, ὅπως ὁ ἴδιος τό ἀνέφερε κατά τόν ἐπικήδειο λόγο του. Κατ᾽ ἀρχήν, ὅλοι οἱ Καλουσιῶτες ἐξομολογοῦντο σ᾽ αὐτόν. Θά μποροῦσε νά ἐπαναλάβη τό τοῦ Παύλου˙ «*Νύκτα καί ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετά δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον*» (Πράξ. η΄, 31). Γι᾽ αὐτό καί ἡ ἠθική ποιότης τῶν Καλουσιωτῶν ἦταν καί ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἀνωτέρας τάξεως. Γράφει ὁ ἐνορίτης του Ἀνδρέας Μητρόπουλος, Ἰατρός ρευματολόγος: «Πολυτάλαντος Λευΐτης ..., μέ τήν ἔμφυτη σοφία του καί τήν συνεχῆ μελέτη τῶν Γραφῶν..., μέ μία σπάνια ψυχαναλυτική δεινότητα, μποροῦσε (ὡς Πνευματικός) νά μπαίνη στά ἄδυτα τῆς ψυχῆς, νά προσεγγίζη τόν παραστρατημένο ἄνθρωπο... Δέν τόν ἔδιωχνε ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἀλλά τοῦ ἔδινε τό χέρι, δέν τόν λιθοβολοῦσε, ἀλλά τόν ἔστεργε, δέν τόν ντρόπιαζε, ἀλλά τόν ἐνεθάρρυνε..., ἤθελε τήν λύτρωσή του, προσδοκοῦσε τήν μετάνοιά του, ἤθελε νά θεραπεύση τήν ἄρρωστη ψυχή του, νά σηκώση τόν ἁμαρτωλό ἀπό τήν πτώση του. Φαίνεται μάλιστα ὅτι εἶχε τόν τρόπο νά φέρνη τόν ἁμαρτωλό στά λογικά του, ὥστε νά μισῆ τήν ἁμαρτία καί νά μετανοῆ». Ὅπως στήν συνέχεια γράφει ὁ Ἀ. Μητρόπουλος: «Ὅποιος εἶχε κουβεντιάσει ἐξομολογητικά μαζί του, ἔφευγε μονολογώντας˙ “μωρέ, πόσο χαμηλά εἶχα πέσει. Τί εὐτυχία εἶναι νά εἶσαι ἄ ν θ ρ ω π ο ς καί νά κοιτᾶς ψηλά”». Γράφει καί μία ἐνορίτισσά του: «Ὅποιος γνώρισε τό Καλούσι, δέν θά δῆ “πεπτωκότας, θά δῆ ὄρθιους, καταξιωμένους, πετυχημένους, χαρούμενους, ἀτσαλάκωτους” (Καλουσιῶτες)· χαρούμενους, ὅπως τούς ἤθελε ὁ παππούλης». Τηροῦν τήν συμβουλή πού τούς ἔδινε συχνά: «Πρόσεχε, ἀδελφέ μου, μή πέσης καί λερωθῆς».

Τό ἐπιμελήθηκε τό ἔργο τοῦ Πνευματικοῦ καί ἀναδείχθηκε σπουδαῖος ἐξομολόγος, στόν ὁποῖον κατέφευγαν καί ἀπό τά γύρω χωριά καί ἀπό τήν Πάτρα καί ἀπό πιό μακριά. «Ἡ ἀγάπη του, ἡ ἁγιογραφική καί ἁγιοπατερική μελέτη του, ἡ ἐμπειρική γνώση τῶν μυστικῶν τῆς ψυχῆς, ἡ βαθειά του πίστη καί ἡ ἁγία ζωή του, τόν ἀνέδειξαν μοναδικό Πνευματικό πατέρα». Πλήθη ἔρχονταν νά ἐξομολογηθοῦν, ἰδίως Σαρανταήμερα καί Τεσσαρακοστές καί μεταξύ αὐτῶν Ἐπίσκοποι καί Ἐκπαιδευτικοί καί Στρατιωτικοί καί Πανεπιστημιακοί... Παρά ταῦτα ἔμενε ἀνεπηρέαστος ἀπό τήν τιμή πού τοῦ ἀπέδιδαν, ἔμενε ὁ ἁπλοῦς καί ταπεινός. «Μόχθησε, συνδέθηκε μέ ὅλα τά πρόσωπα τοῦ χωριοῦ..., ἀγωνίζεται γιά τήν καταξίωση τοῦ καθ᾽ ἑνός, ὑπηρετεῖ, συμπάσχει, συγχαίρει». Ἦταν ὁ καλός Πνευματικός ποιμένας. Ἄξιος Λειτουργός, ἄξιος ἐξομολόγος, θαυμαστός σύμβουλος, πού παντοῦ καί πάντοτε εὐκαίρως–ἀκαίρως ἔλεγε τόν φωτισμένο του λόγο. Γνώριζε «Πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι» (Α΄ Τιμόθ. γ΄, 15), ὡς φρόνιμος καί πιστός οἰκονόμος!

Ὁ Σπήλιος Θεοδωρακόπουλος γράφει: «Κατά τήν συναναστροφή καί ἐπικοινωνία μέ τούς ἀνθρώπους πού τόν πλησίαζαν, ἐφήρμοζε τήν μαιευτική τέχνη, ὅπου προσπαθοῦσε νά βγάλη ἀπό μέσα του ὁ κάθε προβληματισμένος τό βάσανό του. Κι ἀπό ἐκεῖ ἄρχιζε τό διορθωτικό καί ἐπουλωτικό ἔργο. Αὐτό συνέβαινε, γιατί δέν ὑποτιμοῦσε οἱονδήποτε συνομιλητή καί οἱεσδήποτε ἀντιλήψεις του. Ποτέ δέν ἄρχιζε τήν συνομιλία προκατειλημμένος, ἀλλά ἕτοιμος ν᾽ ἀντιμετωπίση τίς βαρύτερες

καταστάσεις. Καί συχνά γινόταν τό πραγματικό θαῦμα τῆς πλήρης μεταστροφῆς τοῦ συνομιλητῆ του.

»Παρ᾽ ὅτι βεβαρημένος ἀπό νεφρική ἀνεπάρκεια, πνευμονική ἀνεπάρκεια, κτηθεῖσα στήν Μικρασία, καί πλῆθος ἄλλων ἀσθενειῶν πού κατά καιρούς τόν ἐπισκέπτονταν, ποτέ δέν ἀρνήθηκε προσφορά ὑπηρεσιῶν του σέ κανέναν.

»Ἀπ᾽ τό κρεββάτι του ἔδινε συμβουλές, ἐξομολογοῦσε, παρ᾽ ὅτι ὁ πυρετός τόν βασάνιζε, καί σηκωνόταν τήν ὥρα τῆς συγχωρητικῆς εὐχῆς, ἔβαζε τό πετραχήλι του καί παρακαλοῦσε τόν Κύριο γιά ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν».

Ὡς ἱερέας τοῦ χωριοῦ, εἶχε τήν ὑποχρέωση νά γίνεται καί γιατρός σ᾽ ὅσους κατέφευγαν καί τοῦ ζητοῦσαν στίς ἀρρώστειες τους θεραπεία, καθ᾽ ὅσον ἐκεῖ δέν ὑπῆρχε γιατρός καί φαρμακεῖο, ἀλλά οὔτε καί τρόπος γιά ταχεῖα μετάβαση σέ ἰατρικό κέντρο. Κάθε τόσο τόν ἐνοχλοῦσαν, ἀκόμη καί σέ περασμένες μεταμεσονύκτιες ὧρες, χτυπώντας τό παράθυρο τοῦ δωματίου του, γιά νά διαβάση εὐχή ὑπέρ ὑγείας σέ ἔκτακτες περιπτώσεις σοβαρῶν περιστατικῶν. Καί ὁ παπα–Παναῆς διάβαζε μέ πίστη τίς εὐχές καί τούς κατευόδωνε, λέγοντάς τους ὅτι θά περάση ἡ ἀρρώστεια. Καί πραγματικά, τήν ἄλλη ἡμέρα γίνονταν καλά οἱ πάσχοντες. Σέ ἀσθενεῖς πού ὁ ἴδιος ἐπισκεπτόταν, μετά τήν εὐχή τούς ἐνθάρρυνε˙ «Ταχιά (=αὔριο) θᾶσαι καλά, παιδί μου». Ἔτσι ἀποδείκνυε ὁ παπα–Παναῆς τό τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου˙ «*Οὐδέν ἴσον εὐχῆς, οὐδέν πίστεως δυνατώτερον*». Ὁ ἀνηψιός του Σπήλιος Θεοδωρακόπουλος πού ἦταν πάντα κοντά του, βεβαιώνει ὅτι ὅλοι οἱ ἄρρωστοι γίνονταν καλά μέ τήν εὐχή τοῦ θείου του˙ ἀκόμη καί οἱ ἐπικίνδυνες παρωτίτιδες (παραμαγοῦλες). Ἔγραφε μέ στυλό στό πάσχον σημεῖο τό σῆμα **ΙΣ ΧΡ ΝΙ ΚΑ** γιά παρωτίτιδα ἤ ἄλλα οἰδήματα καί ἀκολουθοῦσε ἡ ἴαση πάντοτε.

Ὁρισμένους ἀσθενεῖς πού εἶχαν ἰδιαίτερα προβλήματα ὑγείας καί οἰκονομικῆς ἀνέχειας, τούς συνόδευε μέχρι τό Νοσοκομεῖο Πατρῶν, ὅπου ἐκτελοῦσε κάποτε καί χρέη συνοδοῦ, καί τελικά τούς ἔσωζε.

Οἱ εὐχές του καί ἡ πίστη πού μετέδιδε στούς ἐνορῖτες του βοηθοῦσαν καί στήν θεραπεία τῶν ζώων τους, ὅταν τά ἔπιανε κάποια νόσος.

Ὁ Σπήλιος Θεοδωρακόπουλος γράφει: «Τά κοπάδια τῶν ζώων πού ἀποδεκατίζονταν ἀπό διάφορες ἀσθένειες, ἀντιμετωπίζονταν μέ τήν πίστη τῶν κατοίκων καί τίς εὐχές πού διάβαζε ὁ παπα–Παναῆς ἀπό τό Εὐχολόγιο καί τόν Ἁγιασμό μέ τόν οποῖο τά ράντιζε. Ἡ ἐπιδημία ἔπαιρνε τέλος αἴσιο. Ἑτοιμοθάνατη κατσίκα πού ἔτρεφε τήν οἰκογένεια τοῦ ἀδελφοῦ του μέ γάλα, σώθηκε χάρη στήν παρέμβαση τοῦ Γέροντα, πού μέ τόν Σταυρό καί τό θυμίαμα ἔκανε πάλι τό θαῦμα του˙ καί ἡ κατσίκα συνέχισε γιά χρόνια νά τρέφη τήν οἰκογένεια».

Οἱ εὐχές του βοηθοῦσαν καί στήν γεωργία. Ἕνα παράδειγμα: Ἦταν Μάϊος καί ἡ περιοχή τους μαστιζόταν ἀπό μακρά ἀνομβρία. Ὁ παπα–Παναῆς κάλεσε τούς χωριανούς νά νηστέψουν τρεῖς ἡμέρες καί στό τέλος νά μαζευτοῦν ὅλοι καί νά κάνουν λιτανεία. Ὅταν ξεκίνησε ἡ λιτανεία, οὔτε σημάδι ἀπό σύννεφο˙ ὅταν ἐπέστρεφαν, ἄρχισε μιά καλή–καλή βροχή, πού χόρτασε τά χωράφια.

Ὡς ἱερέας, πότιζε ἀνελλιπῶς τά πνευματικά χωράφια, τίς ψυχές τῶν ἐνοριτῶν του. Ἐπί τῶν ἡμερῶν του δέν ὑπῆρχε ποτέ πνευματική ξηρασία. Πραγματοποιήθηκε αὐτό πού εἶπε ὁ Χριστός˙ «*Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ... ποταμοί ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος*» (Ἰω. ζ΄, 38). Ὁ παπα–Παναῆς πίστευε ἀκράδαντα στόν Χριστό! καί ἔτσι ἔγινε τό πνευματικό ποτάμι πού ἄρδευε τό χωριό.

Μέ τό κήρυγμά του ἐνέπνεε τούς πιστούς νά ἔχουν πίστη «*δι᾽ ἀγάπης ἐνεργουμένην*» (=πίστη πού ἀποδεικνύεται ζωντανή καί δραστική μέ τά ἔργα τῆς ἀγάπης), δηλαδή πίστη πού γίνεται ὑπακοή στίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, πίστη πού γίνεται προσφορά μέ αὐταπάρνηση καί θυσία γιά τόν Θεό καί τούς πλησίον. Μέ τήν ἔμπνευση καί καθοδήγηση τοῦ παπα–Παναῆ, ἔκαναν οἱ χωριανοί τίς «Ἐξελάσεις» ἤ «Ξελάσεις», ὅπως τίς ἔλεγαν. Πήγαιναν καί ὄργωναν ἤ θέριζαν τά χωράφια ἤ τρυγοῦσαν τό ἀμπέλι κάποιων ἀνήμπορων καί ἀπέδιδαν τήν σοδειά στούς ἰδιοκτῆτες, χωρίς καμμία ἐπιβάρυνση. Σ᾽ ἄλλες περιπτώσεις, ἀνελάμβανε κάθε οἰκογένεια νά φέρνη ἀπό ἕνα φορτίο ξύλα σέ κάποιους ἀνήμπορους.

Συγκινητικές ἦταν καί οἱ «Χάρες» σέ πολύ πτωχά νιόπαντρα ζευγάρια, στά ὁποῖα χάριζε κάθε οἰκογένεια τοῦ χωριοῦ ἀπό ἕνα πρόβατο ἤ κατσίκι γιά τήν δημιουργία ἑνός νέου καλοῦ κοπαδιοῦ, πού ἦταν ἡ ἀρχή μιᾶς καλῆς περιουσίας. Ἔλεγε ὁ παπα–Παναγῆς: «Ὁ Χριστός ζήτησε ἀγάπη, παιδιά μου, καί αὐτή τήν ἀγάπη δέν πρέπει νά Τοῦ τήν ἀρνηθοῦμε». Οἱ χωριανοί τόν ἄκουγαν καί ἐκτελοῦσαν ὅσα τούς ἔλεγε, ἀφοῦ μάλιστα τούς ἐνεθάρρυνε συχνά, λέγοντας: «Δῶσε, παιδί μου, καί ὁ Θεός θά σέ βοηθήση. Μπορεῖς νά κάνης τό καλό – κάνε το καί ὁ Θεός θά σέ βοηθήση. Μπορεῖς νά κάνης τό καλό; Κάνε το καί μή ζητᾶς ρέστα», ἀπαντοῦσε σ᾽ αὐτούς πού διαμαρτύρονταν γιά τούς ἀχάριστους.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ παπα–Παναῆ ἦταν τέτοια, πού ἐνέπνεε τούς ἐνορῖτες του σέ ἔργα θαυμαστά. Καθιέρωσε τόν θεσμό τῆς «προσωπικῆς ἐργασίας». Χτυποῦσε ἡ καμπάνα καί οἱ ἄνδρες τοῦ χωριοῦ μαζεύονταν γιά τήν «προσωπική». Μέ μπροστάρηδες τόν παπα–Παναῆ καί τόν καλό του συνεργάτη ἐκλεκτό δάσκαλο Νικόλαο Σωτηρόπουλο ἔκαναν ὅλοι μαζί πολλά κοινωφελῆ ἔργα˙ Κοινοτικό γραφεῖο, μία ἐπί πλέον αἴθουσα τοῦ Σχολείου, ὑδρευτικά ἔργα, ἀγροτικούς δρόμους, ἀνακαινίσεις χαλασμένων ἀπό τόν ἀνταρτοπόλεμο Ἐξωκκλησίων, δενδροφυτεύσεις πολλῶν κυπαρισσιῶν σέ ἄγονα ἐδάφη γιά οἰκοδομική ξυλεία, δενδροφύτευση ἐλαιῶν σέ κάποιο χωράφι μακριά ἀπό τό χωριό τους σέ χαμηλό ὑψόμετρο πρός παραγωγή λαδιοῦ γιά τά κανδήλια τῆς Ἐκκλησίας τους καί τῶν παρεκκλησίων.

Τίς Κυριακές μετά τήν Λειτουργία ἀνεκοίνωνε τό πρόγραμμα τῆς ἑβδομάδος, ποιά ἡμέρα θά γινόταν «ἐξέλαση» ἤ «προσωπική». Οἱ χωριανοί πρόθυμοι ἀνταποκρίνονταν, σάν νά ἦταν μιά οἰκογένεια.

Στόν καιρό τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς, κατώρθωσε μέ τήν σοφή διπλωματία του καί πρό παντός μέ τήν πίστη καί τήν ἀρετή του, νά ἀποτρέψη τούς Γερμανούς ἀπό ἐμπρησμό τοῦ χωριοῦ ἤ ἐκτελέσεις χωριανῶν. Παρόμοια, ἀπέτρεψε καί τούς ἀντάρτες νά φονεύσουν Καλουσιῶτες. Στό χωριό ὑπῆρχαν καί ἀριστεροί καί δεξιοί, ὅμως χωρίς μεταξύ τους ἀγριότητες – ὅπως ἀλλοῦ· ἐξημερωμένοι ἀπό τόν παπα–Παναῆ τηροῦσαν τήν θεία ἐντολή «*Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ*» (Ἐφ. δ΄, 2). Σημειωτέον ὅτι ὁ παπα–Παναῆς δέν ἐλάμβανε κομματική θέση, οὔτε καί ψήφιζε.

Τό πιό σπουδαῖο ἦταν ὅτι τά χρόνια ἐκεῖνα τῆς φτώχειας, ἔπειθε τούς ἐνορῖτες του νά μήν ἀποφεύγουν τήν τεκνογονία, ὥστε νά μήν στεροῦνται καί τήν θεία Κοινωνία. Ἦταν ἀνυποχώρητος στήν ἀποφυγή τῆς τεκνογονίας. «Θά κάνης ὅσα σοῦ δώση ὁ Θεός. Θά τά ζήση ὁ Θεός». Ἔτσι καί τό χωριό ἦταν γεμᾶτο παιδιά, τά ὁποῖα εὐλόγησε ὁ Θεός καί παρά τήν φτώχεια τους πρόκοψαν στήν ζωή τους. Πολλοί Καλουσιῶτες ἔγιναν ἐπιστήμονες ἐπιτυχημένοι, ἐπαγγελματίες καί ἄριστοι οἰκογενειάρχες, πού συνεχίζουν μέχρι σήμερα νά πορεύωνται μέ τίς ἀρχές του. Γιά τήν προκοπή στόν βίο τους, πάλι ὁ παπα–Παναῆς συντελοῦσε μέ τό νά φροντίζη γιά ὑποτροφίες μαθητῶν καί φοιτητῶν καί μέ τό νά μεσιτεύη σέ κρατικές Ἀρχές ἤ σέ ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις πρός ἐπαγγελματική τακτοποίηση Καλουσιωτῶν νέων.

Εἶχε μερικές φορές καί ἐκδηλώσεις προορατικοῦ χαρίσματος. Ἕνα παράδειγμα: Ἕνας γέρος βοσκός σέ ἀπομακρυσμένη στάνη, σοβαρά ἄρρωστος, εἰδοποίησε τόν παπα–Παναῆ νά ἔλθη στήν στάνη του νά τόν κοινωνήση. Δέν πῆγε ἀμέσως ἀλλά μετά ἀπό τρεῖς ἡμέρες. Στό παράπονο τοῦ ἀσθενοῦς γιά τήν ἀργοπορία, ἀπάντησε ὁ παπα–Παναῆς: «Δέν ἄργησα, μπαρμπα–Θανάση». Πῆγε στήν πιό κατάλληλη ὥρα, γιατί μέ τήν ἔντονη προσμονή τῶν Τιμίων Δώρων προετοιμαζόταν καλύτερα νά τά δεχθῆ καί ὄχι μέ ἐπιπολαιότητα, ἀλλά «*Μετά φόβου Θεοῦ, πίστεως καί ἀγάπης*» νά κοινωνήση «*Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωήν αἰώνιον*». Ἔτσι τήν πιό κατάλληλη στιγμή πῆρε τό εἰσιτήριο τῆς αἰωνίου ζωῆς καί σέ λίγο ἀπογειώθηκε γιά τόν Οὐρανό.

Ἄλλοτε ἐπισκέφθηκε ἕναν ἀπομονωμένο λεπρό καί τόν ἐξομολόγησε, τόν κοινώνησε καί τόν ἑτοίμασε νά ἀναχωρήση ἀναπαυμένος γιά τήν αἰώνια ζωή.

«Ὁ Γέροντας πού εἶχε γευθῆ τόν ἀνθρώπινο πόνο, ὅσο λίγοι στήν γῆ, πίστευε ὅτι ὁ πόνος καί ἡ θλίψη μαλακώνει καί ὀμορφαίνει τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου». Γι᾽ αὐτό καί ἦταν εἰδικός στό νά συμπονῆ καί νά παρηγορῆ τούς πονεμένους.

«Ἐνδεικτικά ἀναφέρεται ἡ περίπτωση ἑνός κοντοχωριανοῦ του Ἀρεοπαγίτου, πού ἦταν ἀπαρηγόρητος γιά τόν χαμό τοῦ παιδιοῦ του· δέν δεχόταν παρηγορία ἀπό

κανέναν. Ὅταν ὅμως εἶδε τόν πονεμένο παπα–Παναῆ νά στέκεται δίπλα του, ἀναθάρρησε καί φώναξε «μονάχα αὐτός θά μέ παρηγορήση˙ δέν θέλω ἄλλον». Καί τοῦ ζήτησε νά μείνη στό σπίτι του στήν Ἀθήνα τρεῖς ἡμέρες καί τρεῖς νύκτες. Κι ὁ παπᾶς καταδέχτηκε νά μείνη καί νά παρηγορῆ μέ τήν παρουσία του καί μόνο. Καί ἡ παρηγορία ἐπῆλθε!!!» (Σπήλιος Θεοδωρακόπουλος).

Πάλι ἀναφέρει ἄλλο περιστατικό, ὁ Σπήλιος Θεοδωρακόπουλος: «Εὑρισκόμενος στό Νοσοκομεῖο Ν. Ι. Κ. Ε. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιά ἐξετάσεις, παρηγόρησε τούς διπλανούς του πού ἔχαναν προσφιλῆ τους πρόσωπα. Τούς παρηγόρησε μέ τήν στάση του, τά λόγια του, τήν θερμή καλωσύνη του. Κυκλαδίτισσα ἀπό τότε κι ἑξῆς, συνέχισε νά τόν θεωρῆ πατέρα της, μετά τόν θάνατο τοῦ δικοῦ της πατέρα, καί ἐπικοινωνοῦσε μέ γράμματα μέχρι πού ἔκλεισε τά μάτια του».

Στήν ἐνορία του ἐφάρμοζε τήν κατ᾽ οἶκον ποιμαντική. Πήγαινε σ᾽ ὅλα τά σπίτια τοῦ χωριοῦ. Πήγαινε στόν πόνο, στό πένθος, στήν ἀρρώστεια. «Μήν ὀλιγοπιστήσης, παιδί μου», «Λάθος γιατροῦ, σχέδιο Θεοῦ». (Δείγματα ἀπό τίς συμβουλές του). Τούς ἐπισκεπτόταν καί στίς χαρές. Στίς ἐπισκέψεις του πάντα ὑπῆρχε καί ἡ διδαχή. Οἱ ἐνορῖτες του θεωροῦσαν πολύ μεγάλη εὐλογία νά τόν βλέπουν στό σπίτι τους! Τοῦ ἔπαιρναν μ᾽ ὅλη τους τήν ἐμπιστοσύνη τήν γνώμη του˙ τόν ὑπάκουαν!

Μέ τίς δοκιμασίες καί τήν ἰσχυρή του πίστη εἶχε γίνει βράχος στερεός, πάνω στόν ὁποῖο μποροῦσε κάθε ταλαιπωρημένος νά στηρίζεται γερά. «Παππούλη, σῶσε μας»˙ ἡ καθημερινή κραυγή ἀνθρώπων, πού οἱ ζάλες τῆς ζωῆς τούς περικύκλωναν. Καί ὁ παππούλης μέ τό πετραχήλι «ὑπό μάλης», ἔσπευδε νά σώση... Τά ὅπλα του, τό τριμμένο ἐκεῖνο πετραχήλι, τό Εὐχολόγιό του κι ἕνας ξύλινος Σταυρός Εὐλογίας, ὑπάρχουν ἀκόμα φυλαγμένα στό δωμάτιό του στό χωριό.

«Ἦταν ριζωμένος στόν τόπο του καί στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων». Ὁ Μητροπολίτης Πατρῶν κ. Κωνσταντῖνος, βλέποντας τήν εὐδοκίμηση τοῦ παπα–Παναῆ, τόν κάλεσε νά ἀφήση τό Καλούσι, γιά νά τόν τοποθετήση ἐφημέριο στόν λαμπρό Ναό Παντανάσσης Πατρῶν! Τότε ὁ παπα–Παναῆς τοῦ ἔδειξε ἕνα δένδρο, μία καρυδιά πού ἦταν φυτευμένη στήν αὐλή τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καί εἶπε: «Σεβασμιώτατε, ἄν ξερριζώσης αὐτό τό δένδρο καί τό μεταφυτέψης ἀλλοῦ, δέν θά εὐδοκιμήση, θά ξεραθῆ. Ἔτσι καί ἐγώ θά πάθω, ἄν ξερριζωθῶ ἀπό ἐδῶ καί μεταφυτευθῶ στήν Πάτρα. Ἄφησέ με ἐδῶ πού μέ φύτεψε τό χέρι τοῦ Θεοῦ». Ὁ Δεσπότης δέν ἐπέμεινε.

Στό Καλούσι ἔμενε πάντοτε στό πατρικό του σπίτι μαζί μέ τόν ἀδελφό του Γιάννη, πού ἦταν δάσκαλος καί ὁ ὁποῖος, ὅταν παντρεύτηκε, ἐξακολούθησε νά μένη στήν ἴδια κατοικία. Ἡ σύζυγος τοῦ Γιάννη ἦταν σεμνή, φρόνιμη, πιστή, ἐργατική καί ἀκαταπόνητη, ὑπόδειγμα νοικοκυρωσύνης καί φιλοξενίας. Ὅσοι ἀπό μακρυά πήγαιναν νά ἐπισκεφθοῦν τόν παπα–Παναῆ γιά ἐξομολόγηση ἤ γιά ἐπίλυση προβλημάτων, εὕρισκαν καί στρωμένο τραπέζι. Δέν ἔφευγαν νηστικοί. Κάποτε, ὅταν ἔφθασε ὁδική ἀρτηρία καί στό χωριό τους, ἦλθε Κυριακή πρωΐ ἕνα λεωφορεῖο μέ 20 ἀνθρώπους νά ἐκκλησιαστοῦν καί νά ἐξομολογηθοῦν. Γιά φαγητό τό μεσημέρι, ἀσφαλῶς κατέληξαν στόν παπα–Παναῆ. Ἡ Γιάνναινα (ἡ σύζυγος τοῦ Γιάννη), ἡ νύφη τοῦ παπα–Παναῆ, εἶχε ἑτοιμάσει σούπα μέ κρέας γιά δέκα ἀνθρώπους˙ πῶς νά φθάση γιά τριάντα; Καί ὅμως, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἀνηψιός του ὁ κ. Σπήλιος, ὁ φιλόλογος, ἐχόρτασαν καί οἱ τριάντα, καί ἀπό τό κρέας πού εἶχε παρατεθῆ σέ πιατέλες στό τραπέζι, ἔμεινε καί περίσσευμα! Ἡ εὐλογία τοῦ παπα–Παναῆ ἔκανε τό θαῦμα.

«Πολύπλευρο καί μακροχρόνιο τό ἱερό ἔργο του. Τό ἄσκησε μέ ἄνεση καί φυσικότητα. Συμμετεῖχε στόν πόνο καί στήν χαρά τῶν ἐνοριτῶν του. Σ᾽ αὐτόν κατέφευγαν οἱ πάντες γιά τά πάντα» (Κ. Κούρκουλας). Γενιές Καλουσιωτῶν πού πρόλαβαν τήν εὐεργετική παρουσία του, μπολιάστηκαν ἀπό τόν μεστό λόγο του καί τό λαμπρό παράδειγμά του κι ἔγιναν ζωντανά μέλη τῆς Ἐκκλησίας. «Οἱ Καλουσιῶτες καί σήμερα, μετά ἀπό τόσα χρόνια ἀπό τήν ἐκδημία του, τόν κρατοῦν ζωντανό στήν μνήμη τους».

Στά γεράματά του, ἀναγκαστικά, ἀκολούθησε τόν ἀδελφό του τόν δάσκαλο, πού μετακόμισε στήν Πάτρα καί ἐκεῖ μέ στοργή τόν Γέροντα φιλοξενοῦσε καί τόν γηροκομοῦσε ἡ οἰκογένειά του. Ἐκεῖ ἡ θεία Πρόνοια τοῦ ἐπεφύλασσε ἔργο πολύ καί σπουδαῖο, στό ὁποῖο διακόνησε μέχρι τίς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ζωῆς του. Ἐξομολογοῦσε στήν Ἁγία Φωτεινή καί στό σπίτι τοῦ ἀδελφοῦ του. Καθημερινά πλήθη ἀνθρώπων ἔρχονταν στό πετραχήλι του νά πάρουν τήν λύτρωση, ἀλλά καί νά τόν συμβουλευθοῦν˙ Ἐπίσκοποι (Πατρῶν κ. Νικόδημος, ὅπως τό δήλωσε στόν ἐπικήδειο λόγο του), Αἰτωλοακαρνανίας κ. Θεόκλητος, Ὕδρας κ. Ἱερόθεος Τσαντίλης, ὡς λαϊκός καί κληρικός, Λευκάδος κ. Δωρόθεος Παλαδινός, Ἱεροκήρυκες Χριστόδουλος Φάσσος, Χριστόδουλος Παπαγιάννης, Γαβριήλ Ἀθανασιάδης, Ἰάκωβος Λιαρομάτης, ἄλλοι Ἱερεῖς, λαϊκοί ἐπίσημοι, Πανεπιστημιακοί καθηγητές, Ὑπουργοί

(Μερτικόπουλος, Στράτος κ.λπ.), Ἐκπαιδευτικοί, πολιτικοί, ἐπιστήμονες, Δικαστές κ.ἄ. Τόν ἐπισκέπτονταν γιά συζήτηση καί Βουλευτές καί δημοσιογράφοι γιά νά μάθουν τήν γνώμη του γιά ἐπίμαχα θέματα, μερικοί μάλιστα ἀντίθετοι, γιά νά τόν ἐρεθίσουν καί ἐκθέσουν, ἀλλά ἔκαναν λάθος, γιατί τούς ἀντιμετώπιζε εἰρηνικός, μέ τό χαμόγελο πάντοτε καί μέ σοφά θεοφώτιστα ἐπιχειρήματα.

Οἱ συζητήσεις τους μποροῦσε καί δύο ὧρες νά κρατήσουν, χωρίς νά δυσανασχετήση μέ τούς συνομιλητές του. Τά ἐπιχειρήματά του ἦταν τέτοια, ὥστε στό τέλος, ὅσο λόγιοι κι ἄν ἦταν οἱ συνομιλητές του, παραδέχονταν τήν ἧττα τους, ἀλλά καί εἰρήνευαν καί τήν εἰρήνη τους αὐτή μετέφεραν καί στούς δικούς τους. Γίνονταν ὀπαδοί του! καί μάλιστα ἐπηρέαζαν καί ἄλλους. «Καί μετά ὁ ἕνας ὀπαδός του γινόταν δέκα, γινόταν ἑκατό», ὅπως ἀναφέρει γνωστός του, ὁ ὁποῖος συμπληρώνει: «Τήν γνώμη του ζητοῦσαν κληρικοί καί μοναχοί, Ἐπίσκοποι καί Πνευματικοί ταγοί» (Σπήλιος Θεοδωρακόπουλος).

Τά πλήθη τῶν πιστῶν εἴτε τόν γνώριζαν προσωπικά, εἴτε δέν τόν γνώριζαν, βαθειά τόν σέβονταν. Ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἀνηψιός του Σπήλιος Θεοδωρακόπουλος, πού τόν συνόδευε στίς λίγες ἐξόδους του στήν πόλη, μία ἡμέρα κατά τήν πορεία τους ἀπό τά Ψηλά Ἀλώνια μέχρι τήν πλατεία Γεωργίου –διάστημα δύο περίπου χιλιομέτρων– προσῆλθαν καί τοῦ ἀσπάστηκαν τό χέρι περί τά χίλια ἄτομα! Μέσα σ᾽ αὐτές καί ἄλλες τιμές, ὁ παπα–Παναῆς ἔμενε ταπεινός καί ἀνεπηρέαστος. Γιά τήν καθαρή καί ἔντιμη χηρεία του, τοῦ ἐδόθη ἀπό τόν Μητροπολίτη κ. Κωνσταντῖνο τό ὀφίκκιο τοῦ Ἀρχιμανδρίτου˙ ἔτσι εἶχε τό δικαίωμα νά φορᾶ Σταυρό καί ἐπανωκαλύμμαυχο, διακριτικά τοῦ Ἀρχιμανδρίτου. Τόν Σταυρό τόν φοροῦσε, τό ἐπανωκαλύμμαυχο ὄχι. Ὅταν ἕνα πνευματικοπαίδι του τοῦ ὑπέδειξε νά μήν κάνη αὐτή τήν παράλειψη, τοῦ ἀπάντησε: «Γιά κοίτα ἐκεῖ στίς εἰκόνες˙ αὐτό (τό ἐπανωκαλύμμαυχο) μόνο οἱ Ἅγιοι τό φορᾶνε˙ δέν εἶναι γιά μένα».

Ὁ παπα–Παναῆς ἔχοντας πίστη ἀκράδαντη στόν Χριστό καί ἀληθινή ταπείνωση, ἤλκυε τήν χάρη τοῦ Θεοῦ καί πρόκοψε πολύ στήν κατά Χριστόν ζωή, στήν ἀλήθεια καί τήν ἀγάπη. Κυριαρχοῦσε στήν ὕπαρξή του ὁ Χριστός. Μποροῦσε νά ἐπαναλάβη τό τοῦ ἀπ. Παύλου˙ «*Ζῶ δέ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δέ ἐν ἐμοί Χριστός!*».

Ὁ παπα–Παναῆς δέν σταμάτησε τήν προσφορά του καί τήν βοήθειά του στούς ἀνθρώπους πού κατέφευγαν κοντά του μέχρι πού τόν κάλεσε ὁ Κύριος κοντά Του. Ἐκοιμήθη εἰρηνικά, πλήρης ἡμερῶν καί πλήρης ἔργων θεαρέστων στίς 3 Ἀπριλίου τοῦ 1987, στίς 2 τό μεσημέρι, Παρασκευή τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου καί θάφτηκε στό Κοιμητήριο τοῦ Καλουσίου.

Τήν εὐχή του νά ἔχωμε. Ἀμήν.

[Ἀπόσπασμα ἀπὸ τό βιβλίο: «Ἀσκητὲς μέσα στὸν κόσμο», Γ’ τόμος, Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον (Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος) Μεταμόρφωσης Χαλκιδικής]

(Πηγή ψηφ. κειμένου: enromiosini.gr*)*